

АНАЛІЗ МЕДИКО-ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ СТАНОМ НА 2018 РІК.

Перехрест Олександр Вікторович,

*студент кафедри громадського здоров'я,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: perekhrestov@krok.edu.ua*

Сабліна Людмила Володимирівна,

*кандидат медичних наук, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: sablinalv@krok.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6094-8587>*

В більшості науково-аналітичних публікацій стосовно демографії, Україну називають країною Європейського регіону з незадовільними показниками здоров'я, низькими показниками середньої очікуваної тривалості життя, поширеною, безвідповідальною до стану свого здоров'я, поведінкою населення (вживання тютюну та алкоголю, ожиріння, низький рівень фізичної активності, високий рівень стресів) [1].

Аналіз офіційної статистики дозволяє об'єктивно оцінити ситуацію, що склалася в Україні з медико-демографічними показниками з позиції людського капіталу. За даними Державної служби статистики, чисельність населення в Україні протягом останніх 27 років (1991-2018рр.) неухильно скорочується, тобто спостерігається стійка депопуляція [2].

Перевищення показників смертності над народжуваністю є характерним не лише для України. У більшості країн Європи також спостерігається депопуляція. Україна вирізняється лише масштабністю та темпами депопуляції. З 1993 року, коли фіксувалася найбільша чисельність населення України - 52,2 млн. осіб, до кінця 2017 року населення нашої країни зменшилося майже на 10 млн. осіб (з 2014 року - без урахування окупованих територій Криму, Севастополя, частини Донбасу). При цьому, понад 80% загального скорочення населення за вказані роки припадає саме на природне зменшення [3].

Тенденції на покращення ситуації не очікується, оскільки, станом на 1 квітня 2018 року, чисельність населення України становила 42,3 млн. осіб, тоді як у відповідний період 2017 року цей показник становив 42,5 млн. осіб [4].

Причини депопуляції в Україні.

1. Соціальні катастрофи 1930-1940 років, затяжна системна криза 1990 - х років негативно вплинули на природний процес демографічної еволюції та призвели до помітних деформацій вікової структури населення, передчасної смертності близько 16 млн осіб.

2. Низький рівень народжуваності впродовж останніх 40 років.

Вище названі причини обумовили вичерпання демографічного та відтворювального потенціалу і, зрештою, не могло не призвести до депопуляції і скорочення чисельності населення [1].

Деяке «покращення» ситуації, а саме «сповільнення» депопуляції на початку ХХІ століття було обумовлене:

1. Входженням у дітородний вік дівчат, народжених у 1980-х роках, коли значно зросли показники народжуваності.

2. Входженням до контингенту літніх людей малочисельних поколінь 1940-х років, що сповільнювало зростання числа смертей у нульових роках ХХІ століття.

Однак, за прогнозами авторитетних експертів, вплив обох цих чинників практично вичерпав себе, і вже на початку 2020-х років число потенційних матерів повернеться до рівня початку 1990-х років, а зростання числа літніх людей знову набере силу за рахунок поколінь, народжених наприкінці 1940-х і у 1950-х роках. Внаслідок цих змін, сприятливі з точки зору «сповільнення» темпи скорочення чисельності населення у 2000-2014 роках, у подальшому знову стають несприятливими.

Таким чином, в Україні наприкінці ХХ - початку ХХІ століть, встановився тип відтворення населення, притаманний тривало воюючим країнам: надвисока смертність - наднизька народжуваність [5].

Враховуючи досить високий рівень старіння населення, перманентний стан соціально-економічних трансформацій, сучасну геополітичну ситуацію в Україні - депопуляція набула спонтанно-сталого характеру і поки що немає вагомих ознак її пом'якшення, навіть за умови підвищення народжуваності та зниження смертності.

Сьогодні в Україні відбуваються зміни в адміністративно-територіальному устрої, що дуже важливо враховувати й під час аналізу медико-демографічних показників, особливо з точки зору розвитку людського капіталу. Аналіз динаміки чисельності та природного приросту населення України в регіональному розрізі покаже перспективи розвитку регіонів, виклики та соціальне навантаження, яке може бути в тому чи іншому регіоні. Такий аналіз також потрібно враховувати під час планування запровадження трансформацій у сфері охорони здоров'я [1].

У регіональному розрізі динаміка чисельності населення України має певні відмінності. Найбільший показник природного скорочення спостерігається у так званих «аграрних регіонах», а саме: Чернігівська (-10,3%), Сумська (-8,9%), Полтавська (-8,3%), Черкаська (-7,8%), Кіровоградська (-7,7%), Запорізька (-7,1%). Дещо краща ситуація в Західному регіоні України (Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Рівненській областях) та у місті Києві, в яких темпи скорочення населення значно менші, а в деяких навіть з позитивною динамікою. Однак така картина скоріше обумовлена міграційними процесами, аніж природним відтворенням населення [3].

Таким чином, аналіз динаміки чисельності населення України показав, що наша країна належить до країн із досить високим рівнем старіння населення. За величиною частки осіб віком 60 років і старше в загальній чисельності населення вона належить до 30 найстаріших держав світу, зі зростанням індексу старіння (кількість осіб старше 65 років у розрахунку на 100 дітей віком до 15 років) за останні 25 років майже вдвічі, в тому числі в міських поселеннях, де переважають малодітні сім'ї - в 2,3 рази, у селах - лише у 1,4 рази [5].

В Україні частка осіб віком понад 65 років у 2016 р. Становила майже 16%. За шкалою ООН, країнами зі старим населенням вважають країни, в яких частка населення віком понад 65 років складає більше 7%. Тож населення України оцінюється як дуже старе [5].

У перспективі старіння населення залишатиметься для України важливою проблемою, особливо якщо врахувати сучасний та очікуваний негативні впливи на його віковий склад міграційних процесів, епідемії туберкульозу і ВІЛ/СНІДу, найбільших втрат від яких зазнають групи молодого та середнього працездатного віку.

Список використаних джерел:

3. Юрочко Т. П. Здоров'я населення як стратегічна складова сталого розвитку України. / Розвиток людського капіталу: на шляху до якісних реформ. 2018. Розділ 2. С. 49-103.
4. Статистика населення України, URL: <http://database.ukrcensus.gov.ua>. (дата звернення: 05.04.2021)
5. Дані Державної служби статистики України, <http://database.ukrcensus.gov.ua>.
6. Показники чисельності населення України. Державна служба статистики України (Держстат), URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 05.04.2021)
7. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2016 рік. МОЗ України, ДУ "УІСД МОЗ України", Київ, 2017р., 516 с.